

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ НА ПЕНСІЙНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Овдін Олександр Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та політичної теорії НТУ «Дніпровська Політехніка» (м. Дніпро)

ORCID: 0000-0002-7806-5061

Стаття присвячена проблемі впливу демографічних процесів в Україні на пенсійну систему. Було встановлено зв'язки між демографічною кризою та старінням населення, а також між старінням населення та кризою вітчизняного пенсійного забезпечення. Досліджено особливості розвитку демографічних процесів в Україні на сучасному етапі. Виділено низку факторів демографічної кризи, як до початку повномасштабної війни, так і під час бойових дій. Проаналізовано фактор низької народжуваності, як такий, що в середньо- та довгостроковій перспективі призводить до кризи пенсійної системи. Визначено наслідки зовнішніх міграційних процесів під час війни, зокрема масового виїзду українських біженців («осіб, які отримали тимчасовий захист») до ЄС. Виділено проблему недостовірності статистичної інформації щодо чисельності населення України. Проаналізовано існуючий стан пенсійної системи України та окреслено її перспективи. Ключову роль приділено першому (солідарному) рівню пенсійної системи. Доведено, що вже найближчим часом, внаслідок існуючої динаміки демографічних процесів, пенсійна система України потребуватиме реформ спрямованих на скорочення видатків Пенсійного фонду, зокрема нового підвищення пенсійного віку. Окреслено необхідні заходи пенсійних реформ. Спростовано поширену точку зору щодо відсутності необхідності підвищення пенсійного віку внаслідок короткої середньої тривалості життя мешканців України, зокрема чоловіків. Визначено низку рекомендацій щодо стратегії демографічного розвитку України в контексті збереження діючої системи пенсійного забезпечення у майбутньому. Основну увагу приділено заходам, спрямованим на підвищення народжуваності.

Ключові слова: демографічна криза, старіння населення, пенсії, пенсійна система

Ovdin O. The impact of the demographic crisis on the pension system of Ukraine

The article is devoted to the problem of the influence of demographic processes in Ukraine on the pension system. Connections between the demographic crisis and the aging of the population, as well as between the aging of the population and the

crisis of domestic pension provision, were established. Peculiarities of the development of demographic processes in Ukraine at the current stage are studied. A number of factors of the demographic crisis have been identified, both before the start of a full-scale war and during hostilities. The factor of low birth rate is analyzed as such, which in the medium and long term leads to the crisis of the pension system. The consequences of external migration processes during the war, in particular the mass departure of Ukrainian refugees ("persons who received temporary protection") to the EU, are determined. The problem of unreliability of statistical information regarding the population of the temporarily occupied territory of Ukraine is highlighted. The existing state of the pension system of Ukraine is analyzed and its prospects are outlined. The key role is assigned to the first (solidarity) level of the pension system. It has been proven that in the near future due to the existing dynamics of demographic processes, the pension system of Ukraine will require reforms aimed at reducing the expenses of the Pension Fund, in particular, a new increase in the retirement age. Necessary measures of pension reforms are outlined. The widespread point of view regarding the lack of need to raise the retirement age due to the short average life expectancy of Ukrainians, particularly men, has been refuted. A number of recommendations have been identified regarding the demographic development strategy of Ukraine in the context of preserving the current pension system in the future.

Key words: *demographic crisis, population aging, pensions, pension system.*

Постановка проблеми. Піклування про людей похилого віку та осіб з інвалідністю є однією з ключових функцій соціальної держави. Пенсійна система є тією важливою інституцією з допомогою якої держава має гарантувати та забезпечити гідний рівень життя громадянам, які втратили можливість працювати. Найбільш масова група це літні люди. У ст. 46 Конституції України зазначено, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». Також визначено, що «пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [4].

Як відомо, зазначена норма виконується в нашій державі суто формально. Адже встановлений законом прожитковий мінімум є значно меншим ніж

справжній прожитковий мінімум, розрахований Державною службою статистики України. Як наслідок, рівень життя переважної більшості українських пенсіонерів не відповідає проголошеній меті щодо гідного забезпечення. Це добре усвідомлюється українським суспільством. Водночас в суспільстві немає розуміння тісного зв'язку між демографічним розвитком та пенсійними виплатами. Представники державної влади не часто лякають широкі верстви населення перспективою підвищення пенсійного віку. Під час проведення попередніх пенсійних реформ зазначалося, що такого паліативного заходу як збільшення необхідного страхового стажу буде достатньо, щоб вирішити проблему.

Більшість українців не усвідомлює, що подальше зниження кількості працюючих громадян безальтернативно потягне за собою поглиблення кризи пенсійної системи та поставить питання щодо підвищення пенсійного віку. І мало хто замислюється, що в основі скорочення кількості працездатних громадян є скорочення народжуваності, адже наслідки негативного природного приросту (тобто природних втрат населення) наступають не одразу. Протягом останнього десятиліття держава (а держава діє ід імені суспільства) мінімізувала витрати на підтримку народжуваності, без пояснень, що колись суспільству доведеться за це заплатити.

На нашу думку, подібні гострі питання, напрями та методи подолання як демографічної кризи, так і кризи пенсійної системи обов'язково повинні обговорюватися громадськістю, за участю науковців. І аналізуватися в наукових дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема пенсійного забезпечення (в різних її аспектах) досліджувалась багатьма вченими та фахівцями в різних науках: економіці, демографії, публічному управлінні тощо. В. Оверчук та Є. Калюга дослідили історичні аспекти розвитку вітчизняної пенсійної системи [8]. Свій внесок до визначення теоретичних засад та зарубіжного досвіду функціонування пенсійних систем зробили О. Буряченко [1] та С. Яромич [2]. У публікаціях Н. Лаврухіної проаналізовано

існуючу пенсійну систему в Україні та обґрунтовано напрями її вдосконалення на сучасному етапі [5]. Н. Шевчук вивчав проблему фінансового забезпечення вітчизняної системи пенсійного забезпечення в умовах проведення перетворень [12]. Демографічних аспектів старіння нації присвячена низка публікацій видатного українського демографа, академіка Е. Лібанової та інших вчених Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Зокрема було проаналізовано зв'язки діючою пенсійної системи України з поширенням бідності населення [6]. Серед зарубіжних дослідників вітчизняної пенсійної системи необхідно відзначити Г. Мак Таггарта, який очолював проєкт «Впровадження пенсійної реформи в Україні». У зазначеній роботі було проведено порівняльний аналіз розвитку сучасних пенсійних систем у країнах Східної Європи та України [7].

Проте, необхідно зазначити, що початок повномасштабної війни та нова велика хвиля вимушеної еміграції з нашої країни на превеликий жаль суттєво загострять існуючі проблеми пенсійної системи та вимагатиме перегляду багатьох раніше зроблених висновків.

Метою дослідження є визначення впливу демографічної кризи України на вітчизняну систему пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна витрчала та витрачає на систему соціального захисту суттєву частину свого бюджету та ВВП. Зокрема у 2022 р. соціальні витрати по факту склали 15 % зведеного бюджету України та 8,8 % ВВП [11]. Остання цифра є навіть більшою ніж середні річні соціальні видатки до початку повномасштабної війни. Після військових видатків, система соціального захисту та соціального забезпечення населення знаходиться на другому місці. Частина соціальних видатків традиційно витрачається на закриття дефіциту Пенсійного фонду, адже забезпечення працездатного населення України гідними пенсіями є важливою складовою державної соціальної політики. Проте, середня пенсія в Україні є надзвичайно низькою. За оперативною інформацією Пенсійного фонду України середній розмір пенсії на вересень 2024 р. становить 5 852

гривні, тобто лише 28 % від середньої заробітної плати (у 2-му кварталі 2024 р. досягла 21 тис. гривень) [3]. Останній показник продовжує знижуватися. Номінальна пенсія зростає більш повільно ніж середня зарплата. З урахуванням інфляції, середня пенсія знижується.

Формально вітчизняна пенсійна система є трирівневою. Фактично другий рівень (обов'язкового накопичення) так і не запрацював, третій рівень (добровільного накопичення в межах недержавного пенсійного забезпечення) не грає суттєвої ролі, є неактивованою опцією для переважної більшості пенсіонерів. Працює лише перший рівень пенсійної системи – солідарний, коли пенсії фінансуються з внесків працюючих громадян України в межах сплати ЄСВ. Чому солідарна система не може зараз забезпечити гідне пенсійне забезпечення (хоча б в межах 40 – 50 % від існуючої середньої зарплати) та чи є перспективи покращення ситуації на майбутнє.

Передусім потрібно з'ясувати питання демографічного навантаження на працездатне населення України. Вітчизняна статистика оперує показниками співвідношення кількості дітей до 15 років (включно) та літніх людей від 60 років (включно) на 1000 мешканців від 16 до 59 років. У табл. 1 презентовано динаміку змін демографічного навантаження починаючи з 1991 р. У рік проголошення незалежності України показник демографічного навантаження становив 708 і знижувався протягом наступних 20 років. На початку XXI ст. працездатні мешканці України утримували досить невелику сукупну кількість дітей та літніх людей. Навантаження становило 663 на 1000 у 2001 р. та лише 568 у 2011 р. Зниження відбувалося передусім за рахунок зниження народжуваності. Як бачимо, демографічне навантаження дітьми скоротилося протягом зазначених 20 років з 389 до 240 в 2011 р. Водночас 60-річного віку досягали нечисленні покоління народжених до, під час та одразу після Другої світової війни. Водночас приєднувалися до працездатного населення у т. ч. народжені під час останнього підвищення народжуваності в СРСР у середині 80-х рр. минулого століття. Як наслідок, зростання було невеликим – з 318 до 327 [8].

Таблиця 1

Демографічне навантаження на населення України у віці від 16 до 59 років (1991 – 2022 рр.)

Рік (станом на 1 січня)	Демографічне навантаження на 1000 осіб постійного населення у віці 16–59 років		
	Загальне	Особами у віці до 15 р. (включно)	Особами у віці від 60 р. (включно)
1991	708	389	319
2001	663	312	351
2011	568	240	328
2021	682	271	411
2022	688	270	418

Ситуація почала стрімко змінюватися в останнє десятиліття. Як бачимо з табл. 1, загальне демографічне навантаження вже до початку повномасштабної війни зросло до 688 на 1000, тобто майже до рівня 1991 р. Але структура цього навантаження була зовсім іншою, ніж у 1991 р. На 1 січня 2022 р. дитяче навантаження становило 270, а навантаження літніми людьми – вже 418, тобто у півтора рази більшим (в 1991 р. літніх людей було менше ніж дітей). Без повномасштабної війни тенденція мала б продовжуватися, а з урахуванням війни процеси суттєво прискоряться, чого ми торкнемося нижче [8].

Але, як видно з табл. 2, збільшення частки літніх людей останніми роками не супроводжувалося аналогічним збільшенням кількості та частки пенсіонерів. Навпаки, частка пенсіонерів України скоротилася за 6 років до початку повномасштабної війни з 28,8 % населення до 26,4 %. Зазначимо, що з 10,8 млн. пенсіонерів на 1 січня 2022 р. 8,1 млн. – пенсіонери за віком [11].

Причини цього скорочення є добре відомими – в Україні відбувалися пенсійні реформи. Спочатку було поступово доведено вік виходу жінок на пенсію з 55 до 60 рр. (протягом 10 років; завершено 1 квітня 2021 р.), а потім розпочато процес збільшення мінімально необхідного страхового стажу (дану реформу буде завершено 1 січня 2028 р., коли страховий стаж для виходу на пенсію в 60 років буде становити не менше 35 років).

Таблиця 2

Кількість пенсіонерів України та їх частка у населенні

Рік (станом на 1 січня)	Кількість пенсіонерів усіх категорій, тис. осіб	Частка пенсіонерів у загальній чисельності населення країни, %
2016	12 296	28,8
2017	11 956	28,2
2018	11 725	27,8
2019	11 470	27,3
2020	11 335	27,2
2021	11 131	26,9
2022	10 841	26,4

Але насправді є великі сумніви щодо того, чи відбувалося насправді хоча б і невелике скорочення частки пенсіонерів в населенні України. Справа полягає тому, що кількість пенсіонерів є цифрою чітко зафіксованою. Цього не можна сказати про чисельність населення України. Народжуваність та смертність реєструвалися добре, але не зовнішні міграції. Зокрема останні 10 років напередодні початку повномасштабної війни щорічно фіксувався міграційний приріст населення, і в цілому після проведення Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р. він становив (але становив лише на папері) близько чверті млн. Скоріш за все міграційного перепису населення взагалі не відбувалося. Навпаки сальдо міграцій було негативним. Відповідно справжня чисельність населення України на 1 січня 2022 р. була меншою, ніж офіційно зафіксована Укрстатом (41 млн без АР Крим та м. Севастополя), а частка пенсіонерів у населенні України більшою [8].

Згідно оперативної інформації Укрстату станом на 1 жовтня 2024 р. кількість пенсіонерів Україні скоротилася до 10,3 млн (серед них частка пенсіонерів за віком – 73 %). Достовірних даних щодо чисельності населення України після початку повномасштабної війни у нас немає, але можна зробити однозначний висновок, що скорочення чисельності населення є набагато більш суттєвим, і відповідно частка пенсіонерів зараз суттєво зростає. Постає питання щодо подальших перспектив. Як буде у майбутньому змінюватися демографічне навантаження на працююче населення в цілому, та, як наслідок, частка пенсіонерів у населенні країни.

Розподіл постійного населення України та Дніпропетровської області
по окремим рокам народження на початок 2022 р.

Рік народження	Кількість мешканців України відповідної вікової групи, осіб	Кількість мешканців Дніпропетровської обл. відповідної вікової групи, осіб
1965	527 458	40 246
1966	534 965	39 906
1967	521 538	38 846
1968	531 874	39 894
1969	526 468	39 632
1965 – 1969	2 642 303	198 524
2007	440 586	34 063
2008	476 971	36 943
2009	479 044	36 984
2010	465 050	35 198
2011	469 851	35 800
<i>2007 – 2011</i>	2 331 502	178 988
2017	361 593	27 356
2018	334 231	24 907
2019	307 472	22 237
2020	292 596	21 101
2021	270 884	19 355
2017 – 2021	<i>1 566 776</i>	114 956
Загальна чисельність постійного населення (без урахування мешканців АР Крим та м. Севастополя)	40 997 698	3 093 176

У табл. 3 ми намагалися представити статистичні показники, які частково визначатимуть динаміку зазначених процесів. Зокрема ми виділили три групи населення: 1) мешканці України 1965 – 1969 рр. народження, тобто люди, переважна більшість з яких будуть виходити на пенсію після досягнення 60-річного віку протягом найближчих 5 років (2025 – 2029 рр. включно); 2) покоління 2007 – 2011 рр. народження (протягом 2025 – 2029 рр. представникам даної групи виповниться 18 років, тобто вони будуть поповнювати кількість працездатних); 3) діти 2017 – 2021 рр. народження (під час повномасштабної війни Укрстат свіжіших даних щодо народжуваності не публікує), це майбутнє країни, 18-річного віку це покоління досягне у період 2035 – 2039 рр. На нашу думку, при всіх нюансах (звісно не всі починають працювати з 18 років,

та не всі кидають роботу у 60) цей поділ дозволяє подивитися у майбутнє нашої пенсійної системи. Як бачимо, вже друга група складає лише 88 % від чисельності першої. У найближчі 5 років за відсутності війни чисельність працездатного населення поповнювалася б на 12 % меншими темпами ніж чисельність тих хто уходить на пенсію. Але в подальшому ситуація буде набагато гірше. Останніми роками падіння народжуваності призвело до того, що чисельність покоління 2017 – 2021 рр. народження становить лише 59 % від тих хто має вийти на пенсію у майбутні роки. І навіть чисельність покоління 1952 – 1956 рр. народження включно (2 390 027 станом на 1 січня 2022 р.) є співставним з поколінням 2017 – 2021 рр. народження та у півтора рази більшим покоління 2017 – 2021 рр. [10].

Добре відомо, що в Україні давно спостерігається низька середня тривалість життя чоловіків (близько 66 років, на 10 років менше, ніж у жінок), і це нібито має завадити підвищувати пенсійний вік. Проте, необхідно зазначити, що йдеться про тривалість життя при народжуваності. Але при досягненні чоловіком 60-річного віку він в середньому проживає ще 12 років. Загальна кількість чоловіків у віці 60 років і старше становила 3 669,9 тис. (у т. ч. 2 435,5 тис. виповнилося 65 років). Для порівняння зазначимо, що станом на 1 січня 2022 року в Україні налічувалося 139,6 тис. хлопчиків 2021 р. народження і 161 058 дідусів 1951 р. народження. Звісно ці показники свідчать не тільки і не стільки про те, що багато чоловіків прожили довге життя, скільки про те як низько впала у нас народжуваність [10].

На превеликий жаль справжня ситуація буде ще гіршою, адже після початку повномасштабної війни з країни виїхало щонайменше 6 млн (деякі експерти називають і більш високі цифри) українців. Серед 4,2 млн українців, які у 2024 р. користувалися у ЄС тимчасовим захистом за програмою приймаючої країни (програми спеціально розроблені для тих, хто виїхав з України) частка дітей (за європейською статистикою дітьми

вважаються ті кому ще немає 18 років) становила майже 33 %. Отже лише в ЄС мешкає більш ніж 20 % всіх українських дітей, а в цілому за межами України – до 28 % [13]. Відповідно Україна ризикує втратити нечисленні покоління, народжені за останні 20 років, що додатково негативно вплине на вітчизняну пенсійну систему. Літніх людей серед тих хто виїхав порівняно небагато, та й будь-якому разі вони за рідкими винятками продовжують отримувати пенсії.

Зазначені показники свідчать, що майбутня стабільність пенсійної системи буде напряму залежати не тільки від ефективності пенсійних реформ, а від інших факторів. Передусім від того, чи вдасться Україні повернути до дому після війни дітей та молодь. Для цього має бути розроблена (та як би не було складно) гідно профінансована програма репатріації молодих українців, із додатковою підтримкою даної категорії з навчанням, працевлаштуванням, відкриттям власного бізнесу.

Не меншої уваги заслуговує реалізація нової (ухвалена у 2024 р.) Стратегії демографічного розвитку України. На нашу думку, вона потребуватиме суттєвих коштів. Зокрема без радикального збільшення державної допомоги при народженні дитини немає підстав розраховувати на підвищення народжуваності. Варто зазначити, що допомога при народженні дитини не збільшувалася з липня 2014 р. Ця спроба економити на дітях буде мати надзвичайно негативні наслідки у майбутньому.

Якщо ж казати про перспективи власне пенсійного реформування, то воно передбачає прийняття низки нових непопулярних рішень. Передусім, після війни буде потрібно розпочати поступове підвищення пенсійного віку як мінімум до 65 років (скоріш за все у більш далекій перспективі постане питання і про 67-68 років). Водночас доречним було б супроводжувати підвищення пенсійного віку хоча б невеликим збільшенням розміру мінімальної пенсії. Також на нашу думку, варто було б ввести певний мінімальний страховий стаж, за наявності якого

пенсію можна отримати у будь-якому віці (його запровадження передбачено починаючи з 2028 р., для тих хто легально працював 40 років, звісно у подальшому також постане питання щодо збільшення і цього стажу). Подібне правило працює в Італії і буде доречним для України.

Підвищення пенсійного віку для «пересічних українців» буде викликати справедливе обурення при збереженні існуючої системи спеціальних пенсій. На нашу думку, вони мають бути скасовані для всіх крім однієї категорії – військовослужбовців-учасників бойових дій, тих хто зі зброєю в руках захищав Батьківщину.

Запровадження другого рівня пенсійної системи (обов'язкового накопичувального) теоретично є бажаним, але в умовах підвищення податків на заробітну плату (зокрема збільшення військового збору до 5 %) його реалізація суттєво ускладнена. Фактично це буде ще один податок, який сприятиме тінізації зарплати.

Висновки. Пенсійна система України потребує змін, які викликані процесами зниження народжуваності, старіння населення та зростанням демографічного навантаження на працездатне населення. Частково негативні наслідки вже настають, але їх буде суттєво посилено у період 2035 – 2040 рр., коли у працездатний вік почне вступати покоління 2017 – 2021 рр. народження. Додатковою проблемою для підтримки в подальшому пенсійної системи є непропорційно висока частка дітей та молоді серед українців, які виїхали за кордон під час повномасштабної війни.

Основою для підтримки першого (солідарного) рівня пенсійної системи в майбутньому є поповнення працездатного населення підростаючими поколіннями. Ключовими завданнями держави у цій сфері є:

1) розробити та реалізувати програми повернення українців після війни на Батьківщину, приділяючи основну увагу дітям та молоді,

надаючи пільги щодо навчання, працевлаштування та відкриття власного бізнесу;

2) реалізувати вже прийняту Стратегію демографічного розвитку України, максимально стимулюючи зростання народжуваності (найбільш важливим заходом є радикальне збільшення допомоги при народженні дитини). Запровадження другого (накопичувального) рівня пенсійної системи буде доречним лише за умови виникнення можливостей для зниження податкового навантаження на заробітні плати.

Оскільки втримати існуючий вік виходу на пенсію є неможливим (з урахуванням зазначеної демографічної ситуації та необхідності підвищення мінімальних пенсій) після війни необхідно почати поступове його підвищення до 65 років, забезпечивши альтернативну можливість виходу на пенсію у будь-якому віці після досягнення певного страхового стажу. Непопулярну реформи доречно поєднувати із заходами соціальної справедливості скасувавши спеціальні пенсії для всіх крім військовослужбовців – учасників бойових дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряченко О. Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі. Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. Харків : ХарРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 2 (49). С. 90–98.

2. Буряченко О., Яромич С. Сучасні пенсійні формули: можливості та обмеження використання закордонного досвіду. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 3(63). С. 151–156.

3. Інформація щодо чисельності пенсіонерів за видами та розмірами призначених пенсій станом на 1 жовтня 2024 року. *Пенсійний фонд України: Інформ. сторінка вебпорталу*. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/-infografika/2024-infografika>. (дата звернення: 01.11.2024).

4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 01.11.2024).

5. Лаврухіна Н. О. Шляхи вдосконалення державного управління системою пенсійного забезпечення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 2. С. 37–44.

6. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. Умань : Вид. Сочінський М. М., 2020. 456 с.

7. Мак Таггарт Г. Досвід реформування пенсійної системи у країнах Східної Європи та СНД у порівнянні з проведенням пенсійної реформи в Україні. URL: www.pension.kiev.ua/files/dosvid-porivn-Ukr.pdf.

8. Населення України 2021. Демографічний щорічник / за ред. М. Тімоніної. Київ : Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%20_2021.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

9. Оверчук В. С., Калюга Є. В. Історичний аспект розвитку пенсійної системи в Україні. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10 (4). С. 69–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%284%29__12.

10. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 р. Статистичний збірник / за ред. М. Тімоніної. Київ : Державна служба статистики України, 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/06/roz_nas22.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

11. Соціальний захист населення України. 2022 р. Статистичний збірник / за ред. М. Тімоніної. Київ : Державна служба статистики України, 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_-2022.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

12. Шевчук Н. В. Сучасний стан фінансового забезпечення пенсійної системи України в умовах реформування *Вісник ОГУ ім. І.І. Мечнікова : зб. наук. праць*. Одеса : 2014. Т. 19. Вип. 2/5. С. 233–236.

13. Number of people under temporary protection at 4.2 million. *Eurostat*:

official web-site. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240408-1> (Accessed: 1 November 2024).

REFERENCES

1. Buriachenko, O. Ye. (2015). Sutnist poniattia pensiinoho zabezpechennia v naukovomu dyskursi [The essence of the concept of pension provision in scientific discourse]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, 2 (49), 90–98 [in Ukrainian].

2. Buriachenko, O., Yaromych, S. (2015). Suchasni pensiini formuly: mozhlyvosti ta obmezhennia vykorystannia zakordonnoho dosvidu [Modern pension formulas: possibilities and limitations of using foreign experience]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, 3 (63), 151–156 [in Ukrainian].

3. Informatsiia shchodo chyselnosti pensioneriv za vydamy ta rozmiramy pryznachenykh pensii stanom na 1 zhovtnia 2024 roku [Information on the number of pensioners by types and amounts of pensions as of October 1, 2024] Retrieved from: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/infografika/2024-infografika> (accessed 1 November 2024) [in Ukrainian].

4. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996). Retrieved from: <https://www.presi-dent.gov.ua/documents/constitution> (accessed 1 November 2024) [in Ukrainian].

5. Lavrukhina, N. O. (2015). Shliakhy vdoskonalennia derzhavnoho upravlinnia systemoiu pensiinoho zabezpechennia [Shliakhy vdoskonalennia derzhavnoho upravlinnia systemoiu pensiinoho zabezpechennia]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2, 37–44 [in Ukrainian].

6. Libanova, E. M. (2022). Bidnist naseleattia Ukrainy: metodolohiia, metodyka ta praktyka analizu [Poverty of the population of Ukraine: methodology, methodology and practice of analysis]. Uman: Vyd. Sochinskyi M. M. [in Ukrainian].

7. Mak Tahhart, H. (2015). Dosvid reformuvannia pensiinoi systemy u krainakh Skhidnoi Yevropy ta SND u porivnianni z provedenniam pensiinoi reformy v Ukraini [The experience of reforming the pension system in the countries of Eastern Europe and the CIS in comparison with the pension reform in Ukraine]. Retrieved from: www.pension.kiev.ua/files/dosvid-porivn-Ukr.pdf (accessed 1 November 2024) [in Ukrainian]

8. Naseleattia Ukrainy 2021. Demohrafichnyi shchorichnyk. (2022). [Population of Ukraine for 2021. The Demographic Yearbook]. Kyiv : State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/-druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%20_2021.pdf (accessed 1 November 2024) [in Ukrainian].

9. Overchuk, V. S., Kaliuha, Ye. V. (2013). Istorychnyi aspekt rozvytku pensiinoi systemy v Ukraini [Historical aspect of the development of the pension system in Ukraine]. *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*, 10 (4), 69–77 [in Ukrainian].

10. Rozpodil postiinoho naseleattia Ukrainy za stattiu ta vikom na 1 sichnia 2022 r. Statystychnyi zbirnyk. (2022). [Resident Population of Ukraine by Sex and Age, as of January 1 2022. The statistical publication]. Kyiv : State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian]. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/druk-publicat/kat_u/2022/zb/06/roz_nas22.pdf (accessed 1 November 2024).

11. Sotsialnyi zakhyst naseleattia Ukrainy. 2022 r. Statystychnyi zbirnyk. (2023). [Social Security of Ukraine Population. 2022. The statistical publication]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_szn_2022.pdf (Accessed: 1 November 2024) [in Ukrainian].

12. Shevchuk, N. V. (2014). Suchasnyi stan finansovoho zabezpechennia pensiinoi systemy Ukrainy v umovakh reformuvannia [The current state of financial support of the pension system of Ukraine in the conditions of reform]. *Visnyk OHU im. I. I. Mechnikova*. (Vol. 19), 2/5, 233–236 [in Ukrainian].

13. Number of people under temporary protection at 4.2 million (2024).
Eurostat: official web-site. Retrieved from:
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240408-1>
(accessed 1 November 2024) [in English].